

***L'or blanc* - Edmund de Waal**

A les primeres, pàgines, aturat en un carrer de la ciutat xinesa de Jingdezhen, l'autor escriu: “Tothom té un paraigua excepte jo. Un carretó ple de gats de porcellana em passa per davant tapat amb una lona de plàstic, una munió de motocicletes serpentejant al seu voltant. Ridículament, algú escolta *Tosca* molt fort. Conec una sola persona en tota la ciutat.” Podria ser el fragment d'una novel·la o d'unes memòries literàries, però forma part del pròleg de *L'or blanc*, una recerca sobre la història de la porcellana.

El primer llibre d'Edmund de Waal (Nottingham, 1964), ceramista, comissari d'exposicions i professor de ceràmica a Westminster, va aparèixer el 2012. A partir d'una col·lecció de miniatures japoneses, *La llebre amb ulls d'ambre* (publicat en català per Quaderns Crema) resseguia cinc generacions de la seva família i duia el lector d'un poble d'Ucraïna a París, de l'esplendor de Viena a la Tòquio bèl·lica. El segon llibre, *L'or blanc*, neix amb el propòsit de visitar tres ciutats de Xina, Alemanya i Anglaterra on es va inventar o redefinir la indústria de la porcellana. En cadascuna d'aquestes ciutats, l'autor hi recollirà una peça destinada a una exposició molt personal.

Informacions i experiències

En el pròleg, De Waal desplega la seva prosa envolvent, la barreja entre erudició delicada i autobiografia discreta, la traça a combinar informacions i experiències. Així, repassem la primera vegada que s'esmenta la porcellana a Occident (Marco Polo), ens submergim en l'etimologia eròtica del mot *porcellani*, en les estranyes hipòtesis sobre la seva composició que durant cinc-cents anys es van succeir a Europa. L'autor cita un fragment de l'*Ulisses* de Joyce on s'esmenta un atuell fet amb aquest material, i rebla: “He llegit *Moby Dick*. O sigui que conec els perills del blanc.” La combinació de saviesa i sensualitat amb què De Waal considera la porcellana ens acosta a la tradició asiàtica. I, efectivament, la primera parada del viatge ens duu a la Xina.

Al llarg de cent pàgines, Edmund de Wall ens descriu les fàbriques i la història de Jingdezhen, el centre mundial de la porcellana. Hi aprenem els detalls tècnics, la ressonància de cada peça (“els objectes més purs del món”) quan és tocada, les vint-i-tres categories laborals (decoradors, enforadors, fusters, cistellers, comerciants, comptables, guàrdies...), la bellesa dels atells i la duresa de les condicions de treball. Vinculades directament a l'emperador, les fàbriques de Jingdezhen donaven feina a cent

mil persones. Després de fabricar motlles amb l'efígie de Mao Ze Dong, avui produeixen peces per a Starbucks i Hello Kitty.

El segon capítol, d'una mida semblant, està dedicat a Dresden. Som a principis del segle XVIII. La porcellana continua vinculada al poder polític, però ara De Waal posa l'accent en la recerca, que és com dir en l'alquímia. Sota el control directe d'August II, elector de Saxònia, a Dresden hi funciona la Goldhaus, un laboratori experimental que disposa de recursos abundants. L'investigador principal treballa en condicions d'empresonament per garantir la seva constància, però sobretot la seva fidelitat. Finalment, el 1708, s'hi obre la primera fàbrica de porcellana d'Occident. De mica en mica, a mesura que la fabricació s'agilita, la porcellana passa de ser una mostra del poder aristocràtic a convertir-se en un signe de l'auge de la burgesia.

Després de la fascinació inicial que sentíem per l'exotisme, el context europeu de la Il·lustració i la Revolució Industrial resulta més conegut, tant per l'autor com pel lector. En el tercer capítol arribem a Anglaterra. Una vegada conegudes la primera fàbrica de porcellana d'Orient i la primera d'Occident, ens aturem a la primera d'Anglaterra, que potser nosaltres, lectors meridionals, ens hauríem estalviat. Com si l'autor també ho sospités, divideix aquesta porció de llibre en capítols més curts, que narren incursions a Plymouth, Londres i Bristol. Tanmateix, els fracassos i les victòries d'aquells emprenedors anglesos no acaben de captar la nostra atenció. Sort de l'expedició a les terres cherokees de Carolina en cerca de minerals... Les pugnes a l'entorn de patents i monopolis, les fallides i les recuperacions, els plets i les aliances ens causen admiració per la capacitat que mostra l'autor de commoure's amb cada dada i de literaturitzar-la, però no ens sedueixen tant com els primers capítols.

Com si fos una novel·la, el final de *L'or blanc* guanya intensitat. A Rússia, l'autor recorda el discurs de Lenin al Congrés de totes les Rússies dels Treballadors del Vidre i la Porcellana, i també els experiments amb ceràmica que va dur a terme el pintor Kazimir Malèvitx. A Alemanya, recupera el projecte de l'escola Bauhaus de posar fi a "l'arrogant mur entre artista i artesà", i també la fàbrica d'Allach, situada al camp de Dachau, ja que el Tercer Reich, i en particular el Reichsführer Heinrich Himmler, també va mostrar interès per la ceràmica.

Un material noble

Quan De Waal escriu sobre els seus projectes artístics, sap compartir tant l'emoció íntima com la lògica interna amb què els ordeix. Arribem al final del viatge, que no ha

estat exactament el que l'autor havia previst, ja que els tres objectes que pensava recollir s'han ampliat a cinc. Al llarg del llibre, la ceràmica no ha estat un mer pretext per conèixer diverses realitats geogràfiques i històriques, sinó la protagonista indiscutible. Com a lector, reconec que fins ara no havia prestat prou atenció a aquest material blanc, pur, noble i alhora posseïdor d'unes qualitats sensuais –visuals, tàctils, auditives– gairebé eròtiques, que De Waal sap transmetre de manera convincent.

Al llarg de més de quatre-centes pàgines coneixem la bellesa decadent dels abocadors de porcellana, l'antiga moda de les habitacions i edificacions recobertes d'aquest material, la relació entre els jesuïtes i l'Orient, la Swedenborg Society of Bloomsbury i unes quantes vides rocambolesques. El llibre m'ha recordat una altra investigació personal: *El Regne*, d'Emmanuel Carrère. Potser escriure és això: trobar un tema que ens exalti, resseguir-lo amb paciència, recercant dades i unint-les en la nostra ment, i saber transmetre-ho amb una certa gràcia fins al final.

El llibre es podria haver titulat *L'aventura de la porcellana*, però Edmund de Waal ha preferit un títol menys directe, més elusiu, metafòric i descriptiu alhora. Quan parla de l'exposició que està preparant, ofereix una reflexió sobre l'art de titular, que pot servir per fer-nos una idea del seu estil d'escriptura: “Un títol és una carta de promesa en una butxaca. De vegades un títol passa fregant una visió recordada o és una conversa sentida sense voler, una línia d'un inventari, una melodia que t'agrada, un carrer. De vegades és una provocació, la reclamació d'un espai compartit amb algú que estimo. De vegades és una pedra llançada en la direcció contrària per distreure l'atenció. Posar nom a una obra és començar a deixar anar, fer un espai per tornar a començar.” Un llibre com aquest requeria el concurs d'uns traductors com Marc Rubió i Esther Roig, que han sabut reconstruir un estil a l'altura de l'original.